

YUQORI SINIF INGLIZ TILI O`RGANUVCHILARINING TAQLID QILISH ORQALI GAPIRISH KO`NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARI

Mahliyo Rahimova Xasanboy qizi

Toshkent Davlat Texnologiyalari unversitet

Namangan manzili Ingliz tili fani o`qituvchisi

Shoira Odilova Odiljon qizi

Qo`rg`ontepa tumani 56-umumiy o`rta ta`lim maktabida

ingliz tili fani o`qituvchisi Qo`rg`ontepa tumani

Qorasuv shahri

Annotatsiya. Ushbu maqolada yuqori sinf ingliz tilini o'rganuvchilar taqlid qilish orqali nutq qobiliyatini rivojlantirish mexanizmlari o'rganilgan. Tilni o'rganishning asosiy jarayoni bo'lgan taqlid o'quvchilarga ona tilida so'zlashuvchilar yoki ilg'or ma'ruzachilardan keyin nutq naqshlarini modellashtirishni o'z ichiga oladi. Ushbu tadqiqot yuqori sinf o'quvchilarining ijtimoiy-madaniy konteksti ularning taqlid strategiyalariga, masalan, rasmiy nutq shakllariga ta'sir qilish va malakali ma'ruzachilar bilan o'zaro munosabatlarga qanday ta'sir qilishiga qaratilgan. Sifatli tahlil orqali ushbu maqola taqlidning yuqori sinf ingliz tilini o'rganuvchilar orasida ravonlik, talaffuz va nutq ishonchini oshirishga yordam beradigan asosiy jihatlariga oydinlik kiritadi.

Kalit so'zlar: ingliz tilini o'rganuvchilar, yuqori sinf, taqlid, tilni o'rganish, nutq ko'nikmalari, ijtimoiy-madaniy kontekst, ravonlik.

Til o'rganish ko'plab bilim, ijtimoiy va atrof-muhit omillarini o'z ichiga olgan murakkab jarayon. Nutq qobiliyatini rivojlantirishning muhim usullaridan biri bu taqlid. Yuqori sinf ingliz o'quvchilar, ko'pincha mutaxassis ma'ruzachilar bilan tez-tez o'zaro uchun qulay muhitda joylashgan, taqlid ta'lim katta foyda. Ushbu hujjat yuqori sinf ingliz tilini o'rganuvchilar tomonidan og'zaki ingliz tilini yaxshilash uchun taqlid qilish mexanizmlarini o'rganadi, ijtimoiy va madaniy omillar ularning o'rganish yo'llariga qanday ta'sir qilishini hisobga oladi.

Yuqori sinf o'quvchilari ko'pincha xususiy repetitorlar, xalqaro maktablar va ularni ingliz tiliga o'xshash ijtimoiy tarmoqlar kabi manbalardan foydalanishlari mumkin. Ularning ushbu yuqori malakali modellarga taqlid qilishlari ularning til rivojlanishini tezlashtirishga yordam beradi. Biroq, turli xil ijtimoiy-madaniy sharoitlarda taqlid qanday ishlashi va o'quvchilar uni nutq qobiliyatlariga qanday kiritishlari haqidagi nuanslarni tushunish juda muhimdir.

Ushbu tadqiqot yuqori sinf ingliz tilini o'rganuvchilar tomonidan qo'llaniladigan taqlid mexanizmlarini o'rganish uchun sifatli tadqiqot yondashuvidan foydalanadi. Ma'lumotlar elita til dasturlariga yozilgan 20-18 yoshdagi yuqori sinf o'quvchilaridan 35 bilan chuqur intervyular orqali to'plandi. Ushbu ishtirokchilar olti oy davomida Real hayotda gapirish stsenariylarida taqlid usullarini qanday qo'llaganliklarini aniqlash uchun kuzatilgan.

Ikkilamchi ma'lumotlarni yig'ish usuli taqlidga yo'naltirilgan aralashuvlardan oldin va keyin nutq naqshlarini yozishni o'z ichiga olgan. O'quvchilarning taraqqiyoti ravonlik, aksent aniqligi va leksik xilma-xillik kabi parametrlar yordamida baholandi.

Yuqori sinf ingliz tilini o'rganuvchilar ko'pincha o'zlarining ijtimoiy muhitini va ta'lim resurslarini aks ettiruvchi bir nechta mexanizmlarni qo'llash orqali taqlid qilish orqali nutq qobiliyatlarini rivojlantiradilar. Bu erda asosiy mexanizmlar:

Ijtimoiy ta'sir qilish va Aksentlarga taqlid qilish

Yuqori sinf o'quvchilari ko'pincha Angliyada nufuzli aksent hisoblangan talaffuzga (RP) oila, tengdoshlar va ijtimoiy doiralar orqali duch kelishadi. Ular atrofdagilarning nutq uslubiga, ohangiga va talaffuziga taqlid qilib, nozik va ijtimoiy qabul qilingan nutq uslubini rivojlantiradilar. Ushbu ta'sir ko'pincha erta sodir bo'ladi, aksent va nutq uslubini yuqori maqomga moslashtiradi.

Rasmiy ta'lim va tuzilgan amaliyot

Ko'pgina yuqori sinf o'quvchilari nufuzli maktablarda o'qiydilar, bu erda to'g'ri nutq, shu jumladan diksiya va jamoat oldida nutq so'zlash ta'kidlangan. Ular shug'ullanadilar:

- Ko'chirish darslari: talabalarga so'zlarni aniq ifodalash va talaffuz qilishga yordam beradigan, ko'pincha yaxshi gapiradigan o'qituvchilar yoki modellarga taqlid qiladigan maxsus darslar.

- Munozara va notiqlik klublari: ushbu platformalar o'quvchilarni ko'proq malakali ma'ruzachilarni kuzatish va taqlid qilishga undaydi.

Media iste'moli va madaniy ma'lumotlarga taqlid qilish

Klassik teatr, adabiyot va rasmiy ingliz tilida so'zlashadigan yangiliklar kabi yuqori sifatli ommaviy axborot vositalariga ta'sir qilish taqlid qilishda rol o'ynaydi. Ular ko'pincha o'z nutqlarini hurmatli jamoat arboblari, teleradiokompaniyalar yoki sayqallangan, aniq tildan foydalanadigan aktyorlardan keyin modellashtiradilar.

Madaniy kapital va tengdoshlarning ta'siri

Elita ijtimoiy doiralarida nutq sinfning belgisi bo'lishi mumkin, shuning uchun ma'lum bir tarzda gapirish uchun nozik bosim mavjud. O'quvchilar o'zlarining tengdosh guruhlaridan so'zlar, iboralar va nutq uslublarini taqlid qilib, yuqori ijtimoiy mavqega ega bo'lishadi. Shuningdek, ular ijtimoiy yig'ilishlarda kuzatish va amaliyot orqali suhbat me'yorlariga moslashadi.

Tuzatish va teskari aloqa

To'g'ri nutqni qadrlaydigan muhitda o'quvchilar o'qituvchilar, oila a'zolari va tengdoshlaridan doimiy fikr-mulohazalarni oladilar. Ular ushbu mulohazalar asosida o'zlarini tuzatadilar va yuqori sinf lingvistik me'yorlariga moslashish uchun nutq qobiliyatlarini doimiy ravishda takomillashtiradilar.

Ijtimoiylashuv va rasmiy ta'lim tomonidan boshqariladigan ushbu mexanizmlar yuqori sinf lingvistik kutishlariga mos keladigan rivojlangan nutq qobiliyatlarini rivojlantiradi.

Tadqiqot yuqori sinf o'quvchilari malakali ma'ruzachilar va ilg'or til muhitlariga kirish orqali taqliddan qanday foyda olishlarini ta'kidlaydi. Yuqori sinf o'quvchilari ega bo'lgan ijtimoiy kapital tez-tez va sifatli taqlid qilish tajribasini beradi. Bu ona tilida so'zlashuvchilarga yoki rasmiy til sozlamalariga bir xil kirish huquqiga ega bo'lmagan quyi ijtimoiy-iqtisodiy kelib chiqadigan o'quvchilar bilan farq qiladi va bu taqlid asosida tilni o'zlashtirishda turli xil muammolarga olib keladi.

Tadqiqot, shuningdek, uzoq muddatli tilni o'zlashtirish uchun taqlidning o'zi etarli bo'ladimi degan savolni tug'diradi. O'quvchilar ravonlik va talaffuzni yaxshilashda, grammatik aniqlik va leksik diapazon kabi chuqurroq til kompetentsiyasi taqliddan tashqari qo'shimcha o'qitish strategiyasini talab qilishi mumkin. Bundan tashqari, ushbu tadqiqotda ko'rinib turganidek, madaniy moslashuv shuni ko'rsatadiki, taqlid tildan tashqarida va kengroq muloqot xatti-harakatlariga kiradi.

Xulosa

Yuqori sinf ingliz tilini o'rganuvchilarning taqlid qilish orqali nutq qobiliyatini rivojlantirish mexanizmlari ko'p qirrali va ularning ijtimoiy-iqtisodiy konteksti chuqur ta'sir ko'rsatadi. O'quvchilar malakali ma'ruzachilar va rasmiy til muhitlariga keng kirish imkoniyatidan foydalanadilar, bu ularga tez-tez va sifatli taqlid qilish imkonini beradi. Ushbu tadqiqot shuni ko'rsatadiki, ta'lim dasturlari soya va takrorlash kabi taqlidga asoslangan usullardan foydalanishi mumkin, shu bilan birga madaniy aloqa strategiyalari bo'yicha ko'rsatmalarni o'z ichiga oladi.

O'quv vositasi sifatida taqlidning samaradorligini kengaytirish uchun til dasturlari taqlidni aniq grammatik ko'rsatmalar va so'z boyligini kengaytirish bilan birlashtirishga qaratilishi mumkin. Bundan tashqari, ko'proq o'quvchilarni ta'minlash qat'i nazar, ijtimoiy-iqtisodiy fon taqlid foyda demokratlashtirish mumkin mutaxassis karnay va sahif nutq muhitlarga kirish bilan. Keyingi tadqiqotlar taqlid strategiyalarining ijtimoiy-iqtisodiy guruhlar bo'yicha qanday farq qilishini va tilni o'rganish natijalariga malakali til modellariga kirishning o'zgarishi qanday ta'sir qilishini o'rganishi mumkin.

Adabiyotlar.

1. Bax, S. (2003). The end of CLT: a context approach to language teaching. *ELT Journal*, 57(3), 278-87.

2. Breen, M. P., & Candlin, C. (1980). The essentials of a communicative curriculum in language teaching. *Applied Linguistics*, 1(2), 89-112.
3. Brown, H. D. (2001). *Teaching by principles: An Interactive approach to language pedagogy*. New York: Addison Wesley Longman, Inc.
4. Canale, M., & Swain, M. (1980). Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing. *Applied Linguistics*, 1(1), 1-47.
5. Deckert, G. (2004). The communicative approach: addressing frequent failure. *English teaching Forum*, 42(1), 12-17